

te werken. . . Ik weet niet of hij het vroeger goed heeft gehad, maar hier droeg hij de mooiste kleren, kreeg het beste eten en had vrouwen te kust en te keur. Hij was een goed arts . . . Heel veel mensen zullen goed en heel velen zullen kwaad van hem vertellen. Hij is een mens die zijn vriendinnen heeft beschermd en gediplomeerde krachten op transport heeft gesteld. Hij kon verschrikkelijk hardvochtig zijn en heel week.’¹

Schlesinger, Pisk, Spanier – drie *Dienstleiter* (de drie belangrijkste), drie ‘Duitse’ Joden (Pisk kwam uit Oostenrijk) en er waren er onder de *Dienstleiter* meer. Wel te verstaan: er waren onder hen en de overige hogere functionarissen van Westerbork ook Nederlandse Joden, ‘niets beter’, aldus dr. J. Melkman, ‘dan hun Duitse collega’s, noch bij het samenstellen van de transporten, noch in de soms verkwistende en stuitende leefwijze’,² maar dat nam niet weg dat de meeste machtsposities in handen van Duitse Joden waren en dat het wel voorkwam dat wie zich negatief over hen uitliet, prompt zijn bescherming (en die van zijn gezin) verloor en op transport gesteld werd.³ ‘De Duitse Joden’, schreef Mechanicus,

‘spelen hier de baas, precies zoals de Duitse Ariërs gewend zijn de baas te spelen daar waar zij komen. Zij menen dat zij daar recht op hebben. Velen stellen hun Nederlandse rasgenoten de vraag: wat hebt *gij* u eigenlijk van *ons* aangetrokken . . . toen wij hier door het lot werden neergesmaakt . . . ? Zij richten tot hen het verwijt: *gij* zijt tekortgeschoten in uw mensenplicht.’⁴

Daaraan valt nog wel iets toe te voegen, nl. dat de Nederlandse Joden die van de Joodse Raad deel uitmaakten, de numeriek geenszins onbelangrijke Duits-Joodse groep (bijna een tiende van alle bedreigde *Volljuden*) geen enkele stem in de Raad gegeven hadden; dat de Raad, toen hij eind februari ’42 van de bezetter vernomen had dat deze voornemens was, alle Joden van

¹ ‘Verslag van mededelingen van E. A. Cohen’, II, p. 7. ² J. Melkman in *Nieuw Israëlietisch Weekblad*, 21 mei 1965, p. 5. ³ E. A. Cohen ‘woonde’ met zijn vrouw en zontje samen met een Duits-Joodse arts in het voorkamertje van een van de woninkjes in Westerbork. Die Duits-Joodse arts was een hinderlijk punctuele man. ‘Jij bent een typisch Duitse Jood’, zei Cohens vrouw hem eens. ‘Alles moet bij jou geregeld zijn, want anders ben je in paniek.’ De uitlating werd aan Spanier overgebracht die meende dat Cohens vrouw ‘de Duitse Joden beledigd’ had; ‘vanaf dit moment’, zei Spanier tegen Cohen, ‘is mijn bescherming voor jou afgelopen.’ (E. A. Cohen: *De afgrond*, p. 44-45).

Het gezin Cohen werd kort nadien, op 14 september ’43, naar Auschwitz gedeporteerd waar Cohens vrouw en zontje onmiddellijk vergast werden.

⁴ Ph. Mechanicus: *In dépôt*, p. 25.